

NORDISK KUNST- OG LYSTRYK

Martius Kneudsen

MINDEORD

over afdøde medlemmer.

I.

Martin Knudsen.

15. februar 1871—27. maj 1949.

1.

Af J. C. Jacobsen.

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 9. december 1949.

Martin Knudsen fødtes i 1871 i Hasmark paa Fyn som søn af boelsmand Jørgen Knudsen. Han blev student fra Odense katedralskole 1890 og i 1896 cand. mag. med fysik som hovedfag. Allerede før sin skoleembedseksamen kom Knudsen med paa Ingolf-ekspeditionen; han kom derved ind i arbejdet indenfor havforskningen, som skulle blive en væsentlig del af hans livsarbejde, og som han fortsatte, saa længe han levede. Baade i henseende til forskning og til administration er der tale om en betydelig indsats, som imidlertid ikke skal gøres til genstand for nærmere omtale her, idet denne del af Knudsens virksomhed vil blive behandlet udførligt af afdelingsmeteorolog Helge Thomsen i den publikation, som udgives af det internationale raad for havforskning (Journal du Conseil).

I 1896 begyndte Knudsen at holde forelæsninger for medicinere, og fra 1899 kom hertil fysiske øvelser for medicinere; dette kursus havde til huse i nogle trange lokaler paa universitetets kemiske laboratorium. Ved udvidelsen af den polytekniske læreanstalt i 1905 blev undervisningen af medicinere overflyttet til læreanstalten, og der blev ansat en assistent; hermed var Knudsens arbejdsforhold blevet saaledes, at han kunne tænke paa en selvstændig videnskabelig virksomhed indenfor fysiken, hvad han i de foregaaende aar næppe havde haft nogen mulighed

for. I disse aar var han optaget af havforskningen, og arbejdet hermed har utvivlsomt givet ham en omfattende teknisk indsigt, saaledes at han, da han omkring 1907 begyndte sit arbejde indenfor den egentlige fysik, kunne træde frem som en fuldt udviklet eksperimentator. I aarene fra 1909 til omkring 1917 udkom i hurtig rækkefølge de arbejder over luftarternes forhold ved lave tryk, som gjorde ham kendt; nogle senere arbejder fra 1925—30 har nærmest karakter af afsluttende bemærkninger til de første, og hele arbejdet blev derfor gennemført paa en i forhold til omfanget meget kort tid. Knudsen var fra 1912 til 1941 professor i fysik ved Københavns universitet.

Knudsens arbejdsmaade var præget af en omfattende teknisk viden og af et klart blik for, hvad der rent praktisk lod sig gennemføre; han støttede sig kun i ringe omfang til medarbejdere, fremstillede f. eks. som oftest sine apparater selv, og han har ikke dannet nogen skole i dette ords sædvanlige betydning. I denne sammenhæng er der dog grund til at nævne hans mangeaarige medarbejder konservator Nielsen, som stod ham nær, og som utvivlsomt har en betydelig andel i Knudsens indsats paa tekniske omraader, ikke mindst i udviklingen af havforskningen.

Den kinetiske teori for luftarterne var udformet til en høj fuldstændighed allerede af Maxwell og hans samtidige omkring 1860, og teoriens resultater, forsaavidt de lod sig prøve med simple midler, havde vist sig at være rigtige; det, der vakte mest opsigt, var vel nok paavisningen af, at varmeledningsevne og indre gnidning i en luftart er uafhængige af trykket. I disse undersøgelser havde man overalt forudsat trykket saa højt, at molekylernes middelvejlængde var lille i sammenligning med afstanden mellem beholderens vægge, saa at sammenstød mellem molekyler og vægge var sjældne i sammenligning med stød mellem molekylerne indbyrdes. Gør man trykket saa lavt, at middelvejlængden bliver stor i sammenligning med apparatdimensionerne, bliver forholdene paa flere punkter anderledes end ved høje tryk, f. eks. afhænger varmeledningsevnen af trykket, men samtidig bliver forholdene i det hele lettere at overse. Fra hele dette omraade forelaa der kun faa og spredte eksperimentelle arbejder, og det var først Knudsen, der tog emnet op til systematisk undersøgelse. Selv om man vel ikke kan sige, at hans undersøgelser bragte noget principielt nyt ind

i spørgsmaalet om luftarternes fysiske forhold, har hans opklaring af forholdene ved lave tryk haft stor betydning for den senere udvikling.

Der foreligger ikke noget bestemt om, hvad der har bragt Knudsen ind paa dette særlige arbejdsomraade; nogen direkte forgænger har han som allerede nævnt ikke haft, og man maa snarest tænke paa forhold af rent praktisk art. Her kan man nævne fremkomsten af Gaedes kviksølvpumpe i 1905, men hvorledes dette end forholder sig, var det en forudsætning for Knudsens arbejde, at man raadede over en Pumpe med rimelig pumpehastighed, og her betød Gaedes Pumpe en stor forbedring i forhold til tidligere konstruktioner.

I sit første større arbejde fra 1909 undersøgte Knudsen luftarters strømning gennem rør ved lave tryk; ved simple betragtninger opstillede han et teoretisk udtryk for den gennemstrømmende luftmængde, som gav nøje overensstemmelse med maalingerne. Denne formel anvendes stadig, naar man vil bestemme strømningsmodstanden i et rør ved lave tryk, og er dermed blevet et hjælpemiddel for tekniken, men betydningen af dette arbejde gik ud over dets specielle omraade, idet det herved var vist, at det var muligt at udføre nøjagtige maalinger ved lave tryk, noget man indtil da i det hele var vejet tilbage fra.

Fra samme tid stammer nogle maalinger af kviksølvets damptryk, som blev udført ved at lade kviksølv damp strømme gennem et rør med kendt modstand og bestemme den gennemstrømmende mængde, og noget senere en bestemmelse af kviksølvets maksimale fordampningshastighed; det blev her vist, at den mængde damp, der forlader en kviksølvdråbe, hvis overflade stadig fornyes, netop er den mængde, der ville strømme gennem et hul med samme areal som dråbens overflade. Betegnelsen maksimal fordampningshastighed hidrører fra, at en kviksølvoverflade, der ikke til stadighed fornyes, hurtigt bliver dækket med et lag af oxyd o. lign., der nedsætter fordampningen.

Hvis to beholdere, der er forbundet med et rør, hvis tværsnit er lille i sammenligning med middelvejlængden, holdes ved forskellige temperaturer, bliver trykket forskelligt i de to beholdere (termisk molekulartryk). Fænomenet havde været kendt igennem lang tid, men Knudsen er vistnok den første, der har undersøgt det kvantitativt.

Et af Knudsens vigtigste arbejder er konstruktionen af det absolute manometer. Hvis to plader, der holdes ved forskellige temperaturer, anbringes over for hinanden i et luftfortyndet rum, vil der virke en kraft imellem dem, oftest en frastødning. Denne saakaldte radiometerkraft blev opdaget af Crookes allerede i 1873. Fænomenet gav anledning til en meget righoldig litteratur, idet man forsøgte dels at maale de virkende kræfter, dels at beregne dem ud fra den kinetiske luftteori. Nogen kvantitativ udredning naaede man dog ikke til, antagelig fordi maalingerne baade af temperaturforskelle og af lufttryk i mange tilfælde var højst usikre. Efterhaanden fæstnede den anskuelse sig dog, at radiometerkræfterne kunne fremkomme baade ved en fladevirkning og en randvirkning; i det sidste tilfælde har man at gøre med en strømning af luften forbi pladerne. Knudsen tog fænomenet op til undersøgelse og viste først ved simple betragtninger, at den kraft, der virker mellem to parallelle plader, hvis afstand er lille i sammenligning med middelvejlængden, er en frastødning, der er proportional med pladernes areal, med trykket og med temperaturforskellen mellem pladerne. Der blev dernæst konstrueret et apparat, hvor baade pladernes temperatur og trykket kunne kontrolleres nøje; den frastødende kraft kunne maales, idet den ene plade var anbragt som arm i en snøvægt; maalingerne gav nøje overensstemmelse med beregningerne. Alt dette gælder ved lave tryk, hvor middelvejlængden er stor i sammenligning med afstanden mellem pladerne, hvilket i praksis vil sige tryk op til nogle hundrededele mm.

Der var hermed konstrueret et apparat, hvormed man kunne maale det samlede tryk af alle tilstedeværende luftarter og dampe, uanset om disse fulgte Mariottes lov eller ikke; med McLeod-manometret, som indtil da havde været omtrent det eneste apparat til maaling af lave tryk, faar man for eksempel ikke nogen maaling af kviksølvets damptryk, og Knudsens absolute manometer er stadig det eneste apparat, hvormed man kan maale det samlede tryk af en luftblanding uden kendskab til blandingens kemiske sammensætning; den eneste indskrænkning heri er, at trykket af brint som oftest bliver maalt noget for lavt paa grund af indflydelsen af akkommodationskoefficienten, men dette kan antagelig afhjælpes ved en passende behandling af pladernes overflader. Der er senere udarbejdet andre metoder

til maaling af lave tryk, for eksempel ionisationsmanometret, som ved lave tryk kan give større følsomhed end det absolute manometer, men her afhænger følsomheden en hel del af luftartens kemiske sammensætning. En mangel ved det absolute manometer er, at dets udslag vanskeligt kan aflæses paa afstand, paa dette punkt er baade varmtraads- og ionisationsmanometret mere bekvemme, idet de let kan indrettes til fjernstyring, og heri maa man se en af aarsagerne til, at det absolute manometer kun i ringe grad er blevet anvendt til rutinemaalinger.

Allerede i et af sine første arbejder nævner Knudsen den »overraskende nøjagtighed«, hvormed man kan maale trykændringer med et varmtraadsmanometer, og han har gennem mange aar anvendt dette instrument, som i den udførelse, han gav det, naaede en høj grad af fuldkommenhed. En udførlig beskrivelse af varmtraadsmanometret med tilbehør blev publiceret i 1927, og her finder man alle de forhold behandlet, som i nutiden kommer frem i den tekniske litteratur. I den udførelse, som Knudsen gav instrumentet, sker en maaling af et tryk ved maaling af en strøm, og ved ikke for lave tryk er nøjagtigheden kun begrænset af den nøjagtighed, hvormed man kan maale en strøm, altsaa af størrelsesordenen 10^{-5} . I de senere aar er varmtraadsmanometret blevet et meget anvendt hjælpemiddel ved vakuumarbejder, som oftest dog i en grovere udførelse end den, Knudsen anvendte.

Kundt og Warburg henledte allerede i 1875 opmærksomheden paa, at naar varme ledes fra et fast legeme til en luftart eller omvendt, maa der findes et temperaturspring ved det faste legemes overflade. Ved den eksperimentelle paavisning af dette forhold fandt Smoluchowski en større værdi for temperaturspringet i brint end i luft og udtalte en formodning om, at brintmolekylerne paa grund af deres ringe masse kun udveksler en del af deres impuls ved sammenstød med en fast væg.

I en række undersøgelser fandt Knudsen, at luftarternes varmeledning ved lave tryk er mindre, end man skulle vente efter den kinetiske luftteori, og at afvigelsen er størst for brint. Til forklaring af disse forhold indførte han begrebet akkommodationskoefficient, som er et maal for, i hvor høj grad et luftmolekyle, der støder mod en fast væg, antager væggens temperatur ved det første stød. Akkommodationskoefficienten kan bestemmes ud

fra varmeledningsevnen, og Knudsen fandt, som man skulle vente, at akkommodationskoefficienten var mindst for brint, og at den for alle luftarter nærmede sig til den maksimale værdi 1, naar man gjorde overfladerne mere ru.

Det er allerede nævnt, at radiometerkraften mellem to plader, der holdes ved forskellige temperaturer, ved lave tryk er en frastødning, som er proportional med trykket. Ved højere tryk bliver forholdene mere komplicerede, idet der optræder en strømning af luften forbi pladerne, og radiometerkraften maa her beskrives som en randvirkning. Med voksende tryk stiger radiometerkraften først til et maksimum og aftager derefter igen for tilsidst at blive nul ved høje tryk.

Disse forhold, som allerede tidligere havde været genstand for et meget stort antal eksperimentelle undersøgelser, har Knudsen behandlet i et arbejde, som blev publiceret i 1930, forøvrigt hans sidste arbejde over luftarternes kinetiske teori. Hvis man bestemmer akkommodationskoefficienten ud fra varmeledningen, benytter man en overførelse af energi, hvortil baade molekylernes translatoriske og deres indre energi bidrager; hvis man betragter radiometerkræfterne, er der tale om overførelse af impuls, hvor kun den translatoriske energi kommer i betragtning. Knudsen fandt nu den samme værdi for akkommodationskoefficienten i de to tilfælde, hvoraf man maa slutte, at akkommodationskoefficienten har samme værdi for den translatoriske og den indre energi. Disse oplysninger vandtes med beundringsværdig snille og en blændende eksperimentalkunst.

Martin Knudsens undersøgelser brød imidlertid ikke alene nye baner for vort kendskab til og forståelse af luftarternes fysiske egenskaber, men fik en betydning langt ud over hans specielle omraade. Hvis man sammenligner eksperimentalfysikens muligheder nu med forholdene for ca. 40 aar siden, bestaar en væsentlig forskel deri, at man nu har effektive pumper, idet nutidens diffusionspumper praktisk talt har naaet den teoretiske grænse for, hvad en pumpe kan yde. Hele den udvikling, der her har fundet sted, begyndende med Gaedes konstruktion af diffusionspumpen i 1916, har som forudsætning, at man var fortrolig med luftarternes forhold ved lave tryk.

De forestillinger om luftarternes natur, som ligger til grund for den kinetiske luftteori, havde været kendt i et halvt aar-

hundrede, da Knudsen udførte sine arbejder. Hans indsats bestaar derfor ikke saa meget i indførelsen af nye principper som i en udformning af allerede kendte love indenfor et omraade, hvor forholdene paa mange maader er simple. Denne vurdering af Knudsens arbejde er kommet smukt til udtryk i den tale, som professor Prytz holdt, da Knudsen i 1916 modtog H. C. Ørsted-medaille:

»Da De i Fysisk Forening gav meddelelse om et af Deres første arbejder paa den kinetiske luftteoris omraade, husker jeg, at jeg fandt anledning til at prise Dem, fordi De havde kunnet finde guld i saa opløjet en ager. De har efter den tid bragt meget frem af det ædle metal.«

2.

Af Niels Bohr.

Det rige videnskabelige livsværk, hvormed Martin Knudsen brød nye baner paa saa forskellige omraader som udviklingen af metoder til at udforske de fysiske forhold i havenes vældige vandmasser og klarlæggelsen af de love, der behersker opførselen af de enkelte usynlige molekyler under deres hastige bevægelse i luftformige stoffer, vakte største anerkendelse og beundring blandt fagfæller verden over og er efter Martin Knudsens død blevet mindet fra mange forskellige sider.

Her i Videnskabernes Selskab, hvor vi netop har lyttet til en beretning — fremført med sagkundskab af hans efterfølger som professor i fysik ved Københavns Universitet — om Martin Knudsens forskningsgerning paa fysikens omraade, mindes vi alle ogsaa hans frugtbare og mangesidige virksomhed i det danske samfunds tjeneste og især i vort selskab, hvor han med vaagent initiativ og utrættelig pligtroskab i næsten 30 aar varetog sekretærens betydningsfulde hverv.

Martin Knudsen, der selv konstruerede og delvis forfærdigede mange af de sindrige apparater, han benyttede ved sine undersøgelser, var paa flere maader i sin forskning mere uafhængig af andres hjælp, end det almindeligvis er tilfældet. Men samtidig gav netop hans aabne blik for enkeltheder og hans store evne til at sammenfatte disse udfra simple og klare synspunkter ham

særlige betingelser for at organisere det samarbejde, der er væsentligt for videnskabens støtte fremgang og uundværligt for løsningen af samfundets mangfoldige opgaver.

En af dem, der tidligt fik øje paa de evner, der boede i Martin Knudsen, og maaske den, der fik den største betydning for hans livsbane, var professor Christian Christiansen, hvis vidtfavnende interesser og dybe indblik saavel i videnskabens væsen som i menneskelivets almindelige kaar var saa stor en inspiration for mange af os, der havde den lykke at komme i nærmere forhold til ham. Martin Knudsen har selv i et interview i anledning af sin 70 aars fødselsdag, hvori han paa sin jævne og samtidig stemningsfulde maade kommer ind paa erindringer fra sin barndom og tidlige ungdom, beskrevet, hvor meget det betød for ham, at han som ung student af Christiansen blev indbudt til at deltage i undersøgelser af de ejendommelige straalefænomener, der ledsager elektriske udladninger i fortyndede luftarter og hvis opdagelse i slutningen af forrige aarhundrede skulle blive indledningen til en helt ny epoke paa fysikens omraade.

Før Martin Knudsen skulle komme til at udføre de berømte undersøgelser, som bidrog saa meget til forstaaelse af luftarternes egenskaber, ledtes han imidlertid ved deltagelsen i Ingolf-ekspeditionen 1895 og 1896 ind i arbejdet paa et andet forskningsomraade, hvor han snart skulle bringes ind i et verdensomspændende samarbejde. Ved behandlingen af de opgaver, som betroedes ham paa ekspeditionen, fandt han lejlighed til at lægge evner til at planlægge og udføre nøjagtige og systematiske undersøgelser for dagen paa en maade, der tiltrak sig stor opmærksomhed, og hans metoder til maaling af vandmassernes temperatur og saltholdighed blev hurtigt taget i brug overalt. Naar Danmark er kommet til at indtage en saa fremtrædende plads i de fysiske undersøgelser af havene, skyldes det, at man i Martin Knudsen fandt ikke alene en fremragende eksperimentator, men tillige en organisator, hvem man trygt kunne betro varetagelsen af store fælles opgaver.

I sit hele virke fandt Martin Knudsen en fast støtte i sin norskfødte hustru, der allerede før giftemaalet var knyttet til hans arbejde ved havundersøgelserne og senere saavel i det gæstfrie hjem som i forbindelse med de mange repræsentationspligter, der kom til at hvile paa dem begge, ved sin varme menneskelige forstaaelse skabte en baggrund, der i saa høj grad

bidrog til at muliggøre den forening mellem intensiv forskergering og omfattende samfundsvirksomhed, der karakteriserede Martin Knudsens liv.

For de opgaver, som frembød sig her hjemme i forbindelse med den højere fysikundervisning, viste Martin Knudsen altid stor interesse, og han virkede især med energi for allerede paa undervisningens tidligste trin at bibringe eleverne kendskab til eksperimentelle metoder. I anerkendelse af det frugtbare initiativ, han her fra første færd udviste, blev han efter Christiansens forslag i en alder af knapt 30 aar valgt til formand for det gamle, af H. C. Ørsted stiftede Selskab for Naturlærens Udbredelse, og den tillid, der ved dette valg i saa ung en alder blev Martin Knudsen til del, viste sig ogsaa at være fuldtud berettiget.

De næsten 40 aar, han ledede Selskabet for Naturlærens Udbredelse, blev en ny blomstringsperiode for dets virksomhed, under hvilken mange nye opgaver blev taget op i overensstemmelse med den aand, der havde besjælet selskabets stifter, og Martin Knudsen fandt ikke mindst mangfoldig lejlighed til at værne om H. C. Ørsteds minde. Saaledes indstiftedes paa hans forslag H. C. Ørsted-medajllen til anerkendelse af og opmuntring for dansk videnskabelig indsats paa de omraader, hvor Ørsted havde virket. I forbindelse med 100-aarsdagen for opdagelsen af elektromagnetismen indrettedes endvidere et H. C. Ørsted-museum til bevarelse af instrumenter, som Ørsted havde anvendt ved sine undersøgelser, tillige med personlige ejendele, som fra hans tid forefandtes inden for Ørsteds familie.

Imidlertid skulle Martin Knudsen komme i forbindelse med stedse større forskerkredse, efterhaanden som hans ry i den videnskabelige verden voksede, især som følge af hans grundlæggende undersøgelser over luftarternes forhold ved lave tryk, hvorved han viste sig at være saa stor en mester i den fysiske eksperimentalkunst. De første beretninger om disse undersøgelser, der nu overalt betragtes som klassiske, fremkom i de Mathematisk-fysiske Meddelelser i 1909, samme aar som Martin Knudsen blev indvalgt i Videnskabernes Selskab, og den store opmærksomhed, som de vakte, gav sig blandt andet udtryk i, at han fik sæde i den første komité til organisationen af de internationale møder i Solvay Instituttet for Fysik, der oprettedes i 1911, og ved hvilket Martin Knudsen i over 20 aar virkede som komiteens sekretær.

Sin virksomme interesse for mellemfolkeligt samarbejde paa videnskabens omraade lagde Martin Knudsen ogsaa for dagen som generalsekretær fra 1915 til 1928 for den danske bestyrelse af de skandinaviske naturforsker møder, der gaar mere end 100 aar tilbage, og i hvilke H. C. Ørsted fra begyndelsen havde taget saa aktiv en del. Ligeledes medvirkede Martin Knudsen ved stiftelsen af Danmarks naturvidenskabelige Samfund, hvis formaal det er saavel at skabe nøjere forbindelse mellem videnskabelige institutioner og tekniske virksomheder her i landet som at styrke baandene med tilsvarende udenlandske kredse. I mere end 25 aar virkede Martin Knudsen som vicepræsident i Danmarks naturvidenskabelige Samfund og paa hans 70-aars fødselsdag i 1941 fandt Samfundet lejlighed til at hylde ham ved en fest, hvorunder den beundring og taknemmelighed, man følte over for ham, kom til orde fra alle sider.

Inden for Videnskabernes Selskab mødtes Martin Knudsen fra første færd med den største tillid, og i stadig stigende grad blev der lagt beslag paa hans kundskaber og arbejdskraft. Efter at have været revisor fra 1911 indvalgte han i 1914 i kassekommissionen, hvor han fra 1916 virkede som formand, indtil han ved H. G. Zeuthens tilbagetræden i 1917 valgtes til dennes efterfølger som Selskabets sekretær. De særlige forudsætninger, som Martin Knudsen medbragte til dette hverv, skulle blive af største betydning for Selskabets virksomhed. Ikke alene lykkedes det ham paa heldigste maade at videreføre de mange forbedringer i Selskabets organisation, som Zeuthen havde indført under sin 39-aarige, saa fortjenstfulde sekretærgerning, men tillige at løse mange nye opgaver, som ikke mindst genopbygningen af det internationale videnskabelige samarbejde efter afslutningen af den første verdenskrig frembød.

Jeg skal her blot minde om den energi, hvormed Martin Knudsen virkede i det af Selskabet nedsatte udvalg for Danmarks deltagelse i Union Académique Internationale, til hvilket Académie des Inscriptions et Belles-Lettres i Paris tog initiativet i 1919, og i det kort forinden paa initiativ fra Royal Society i London oprettede International Research Council, samt om hans virksomhed inden for flere af de danske nationalkomiteer for de internationale videnskabelige fagunioner. For de talrige andre maader, hvorpaa Martin Knudsen initiativrigt arbejdede for Sel-

skabets opgaver, er der udførligt gjort rede i de Samlinger til Selskabets Historie, der udgaves til 200-aars jubilæet i 1942, og hvis tilblivelse især skyldes det nære samarbejde mellem Martin Knudsen og fuldmægtigen i Selskabets sekretariat, Asger Lomholt, der har tilegnet Samlingernes nyligt udkomne andet bind mindet om Martin Knudsen.

Som personlig erindring vil jeg ogsaa gerne anføre nogle sætninger fra en tale, det tilfaldt mig at holde ved den festsaften, hvorved Selskabet i maj 1942 hyldede Martin Knudsen, da han i 25 aar havde virket som dets sekretær:

»For de fleste af os, der er her til stede, er tanken om sekretærposten i Selskabet uadskillelig fra Martin Knudsens person, og jeg selv har ofte maattet tænke paa, at han oprindeligt valgtes til sekretær netop den aften, hvor jeg som nyvalgt medlem for første gang havde lejlighed til at være til stede ved et af Selskabets møder. I alle disse aar har Martin Knudsen fulgt alt, hvad der angik Selskabet med den dybeste interesse for ikke at sige den inderligste kærlighed. Hans sjældne administrative evner — der sammen med hans grundlæggende videnskabelige arbejde var baggrunden for, at sekretærhvervet blev ham betroet — har været Selskabet til største gavn og har medført, at den overordentlige udvikling af Selskabets virksomhed ikke mindst med hensyn til de internationale forbindelser, der i hans sekretærtid har fundet sted, har været saa vel tilrettelagt, at de fleste medlemmer næppe nogensinde har mærket, hvor store byrder der var lagt paa hans skuldre. Alle føler vi taknemmelighed for den naturlige elskværdighed, hvormed han er kommet hver af os i møde, og for den selvforglemmende maade, hvorpaa han i alle sager, hvor forskellige opfattelser er kommet til orde, altid har bestræbt sig for at bidrage til det for Selskabets virksomhed og dets indre sammenhold gavnlige resultat.«

Lige til Martin Knudsen i 1945 paa grund af svigtende helbred ønskede at nedlægge sekretærhvervet, virkede han paa samme utrættelige og pligtro maade for Selskabets mange opgaver, og her i Videnskabernes Selskab, ligesom i langt videre kredse, vil mindet om hans store og frugtbare gerning i videnskabens og samfundets tjeneste altid holdes i ære og bevares med dyb taknemmelighed.